

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BENZER ATASÖZÜ VE DEYİMLERİN ÖNEMİ VE POLONYALILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BUNLARIN KULLANIMI

Kübra MUTLU*

Özet:

Atasözü ve deyimler, milletlerin hafızalarının, yaşantı ve deneyimlerinin, kültürlerinin, olay ve durumlara yaklaşım tarzlarının, bakış açılarının yansıdığı kısa, özlü ifadelerdir. Anlatıma derinlik, kolaylık ve akıcılık kazandıran bu kalıp ifadeler; kültürel bilincin nesilden nesile aktarımı ve devamlılığı noktasında Türkçe eğitimi içerisinde kendine önemli bir yer edinir. Atasözleri ve deyimlerin sahip oldukları bu özellikler onları ana dili öğretimin yanı sıra yabancılara Türkçe öğretiminin de temel meselelerinden biri hâline getirmiştir. Yabancılara Türkçe öğretiminde önemi sıkça vurgulanan kültürel aktarımın en kolay ve hızlı şekilde yapılabileceği ürünler olarak atasözleri ve deyimler ön plana çıkmaktadır. Kendiliğinden kültürel aktarım yapabilen ve anlatıma kolaylık sağlayan bu özlü ifadelerin önemi ve öğretimiyle ilgili pek çok görüş ve öneri bulunmaktadır. Öğrenilmesi ve kullanılması zor olarak görülen dolayısıyla da öğrenci ilgisinin az olduğu bu ifadelerin öğretiminde izlenebilecek yollardan biri de ana dili ile hedef dil arasındaki benzerlikler üzerinden gitmektir.

Bu çalışmada, yabancılara Türkçe öğretiminde atasözü ve deyimlerin öğretiminde ana dili ile hedef dil arasındaki benzerliklerden faydalanmanın önemi üzerinde durulmuş, buradan hareketle Türkçe ve Lehçede benzerlik arz eden iki yüz atasözü ve deyim tespit edilmiş ve bir liste hazırlanmıştır. Hazırlanan liste, kelime ve anlam benzerliği olanlar ile yalnızca anlam benzerliği olan atasözü ve deyimler olarak iki kısımda ele alınmış ve araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, Lehçe, atasözleri, deyimler, benzerlikler.

* Türkçe okutmanı, Yunus Emre Enstitüsü Varşova Türk Kültür Merkezi, kubrayunusemre@gmail.com

The Importance of Similar Proverbs and Idioms in Teaching Turkish to Foreigners and the Use of Them in Teaching Turkish to the Speakers of Polish Language

Abstract:

Proverbs and idioms are short, concise statements that are reflected in the memories, lives, experiences, cultures, events and situations and the views of nations. These pre-fabricated expressions which create deepness, easiness and fluency to expression occupies an important place in teaching the Turkish language by the transmission and continuity of the cultural awareness from one generation to another. The features that proverbs and idioms possess have made them one of the key issues in teaching both Turkish to the speakers of foreign languages and native language teaching. Cultural transmission whose importance is often highlighted in teaching Turkish to foreigners can be done easily and quickly via proverbs and idioms. There are a good number of opinions and suggestions about the importance of these concise expressions which enable cultural transmission by themselves and provide convenience to expression. One of the ways to teach proverbs and idioms to which many students are indifferent and which are known to be both difficult to learn and use, is by presenting similarities between the mother language and the target language.

This paper intensely focuses on the importance of learning the similarities of proverbs and idioms between L1 and L2 in Turkish language learning process. Thus, two hundred proverbs and idioms which show similarities between Turkish and Polish languages have been found and prepared in a list. The list has been considered in two ways; the similarities between vocabulary and meaning, and similarities only in meaning and it has been presented for the benefits of researchers. Qualitative research methodology, document analysis is used for this study.

Key words: *Teaching Turkish to foreigners, Polish, proverbs, idioms, similarities.*

Giriş

Dil, birçok söz varlığını bünyesinde barındıran bütünsel bir yapıdır. MERT (2009: 83), dilin söz varlığının, yalnızca o dilin sözcüklerinin değil; deyimler, kalıplaşmış yapılar, atasözleri, terimler ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütün şeklinde belirtmektedir. Bu bütünün önemli bir parçası ve en sağlam yapılarından olan “atasözlerinde bir ulusun düşünceleri, yaşayışları, inanışları, gelenekleri görülür. Atasözleri ulusların zekâlarındaki keskinliği, hayallerindeki genişliği, duygularındaki inceliği belirten en değerli örneklerdir. Böylece her atasözü kendi ulusunun damgasını taşır” (Aksoy 1971: 27). Tıpkı atasözleri gibi “deyimler de ulusal damga taşıyan dil varlıklarıdır. Ulusun ses yaratma gücünden doğarlar. Her deyim hoş bir buluştur. Bir küçük söz dağarcığına koca bir âlem sığdırılmıştır” (Aksoy 1971: 45). Bu ulusal varlıklar, toplum bilimden ruh bilime, eğitimden ekonomiye, felsefeden tarihe

kadar pek çok alanda ve konuda inceleme konusu edilen ve edilmesi gereken önemli dil yapılarıdır (Aksoy 1971: 17). Gerek geçmişten günümüze taşınan ve taşınmaya devam edecek olan millî bilinç ve duyuşun aktarıcısı olmaları, gerek sağlam kuruluşları, biçimsel özellikleri, anlam derinlikleri ve söyleniş güzellikleri gibi nedenler; atasözleri ve deyimlerin günlük konuşma dilinde olduğu kadar sözlü ve yazılı edebiyatta da sıkça kullanılmalarını sağlamıştır (Çevik 2006: 44).

Bir milletin ve dilinin temel kültürel yapılarından olan atasözü ve deyimler, dil öğretiminde de hayati bir rol üstlenirler. Bu hayatiyet özellikle de toplumsal değerlerin öğretimi ve kültürün devamlılığı, aktarımı noktasında kendini gösterir. Bununla birlikte anlatımı güzelleştirip güçlendirerek bireye, dile hâkimiyet noktasında yetkinlik kazandırmaları, atasözü ve deyimlerin öğretimdeki önemini daha da artırır. Dolayısıyla “Türkçe öğretimi içerisinde gerek yazılı gerek sözlü olarak bireyin kendisini yetkin bir şekilde ifade etmesinde deyim ve atasözleri en önemli dilsel birlikler olarak görülmelidir” (Varışoğlu vd. 2014: 227).

Atasözleri ve deyimlerin bahsedilen özellikleri, onların yabacılara Türkçe öğretiminde de önemini artırmakta hatta bunu zorunlu kılmaktadır. Çünkü yabancı dil öğretimini kültür öğretiminden ayrı düşünmek mümkün değildir. Öğrenilen yeni dilin kavram ve ifade dünyasını anlamlandırabilme, karşılaşılan olay ve durumlarda doğru tepkiyi verebilme ve kendini doğru ifade edebilme kültür aktarımı ile kazandırılabilir. Bu aktarımı dolaysız bir şekilde yapan dil öğeleri ise kültürel birer numune olan atasözü ve deyimlerdir. Zira “deyimler ve atasözleri aracılığı ile dil kendi başına değer ve kültür aktarımı yapar” (Varışoğlu vd. 2014: 228).

TOPÇU (1999: 173), deyimlerin öğretimiyle ilgili çalışmasında, ana dilinde ortak kültürü yansıtan ve edinilen söz kalıplarının yabancı dilde bilinmemesinin iletişimi olumsuz yönde etkileyeceğinin, dolayısıyla öğretimlerinin rastlantıya bırakılmaması gerektiğinin altını çizer. Yabancılara atasözü ve deyim öğretiminde başvurulabilecek yöntemlerden biri, ana dili ile yabancı dil arasındaki aynılık/benzerlik veya eş değerliğin dikkate alınmasıdır. MÄNTYLÄ (2004), bu yönde bir yaklaşımın bazı araştırmacılar tarafından desteklendiğini, bazı araştırmacıların ise yabancı dil öğrenenlerin ana dilinde olmayan deyimlerin öğretimini savduklarını dile getirir (Aktaran: Güneş 2009: 68). Yabancı dil öğretiminde deyimlerin öğretimi hususunda yapılmış çeşitli çalışmalar ve elde edilen bulgular şu şekilde özetlenmiştir: LIONTAS (1999), ikinci dilde okurların bağlamsal bilgiden, sözcük ve deyim tanıma yöntemlerinden, şekil ve şemalardan yararlanarak metinlerde deyimleri bulmayı başardıklarını; ana dili ve hedef dilde eş değer olan deyimleri, kısmi benzer olanlara ve benzemeyenlere oranla daha hızlı işlediklerini ve kavradıkları sonucuna

varmıştır. IRUJO (1984), ana dilinde ve yabancı dilde aynı olan deyimlerin kolay anlaşıldığını ve kullanıldığını, benzer olan deyimlerin aynı şekilde kolay anlaşıldığını ve kullanıldığını ancak karıştırıldığını, tamamen farklı olan deyimlerin ise en zor anlaşıldığını ve kullanıldığını fakat benzer deyimlere göre daha az karıştırıldığını ve deneklerin yabancı dildeki deyimleri anlamada ana dili bilgilerinden yararlandıklarını saptamıştır. Aynı şekilde ONURSAL (1999) ve MÄNTYLÄ (2004), ana dilinde ve yabancı dilde var olan benzer deyimlerin anlaşılmasının kolay olduğunu, kısmen benzer olanlarda karışma ve yanılma meydana geldiğini, farklı olanların da algılanmadığını tespit etmişlerdir (Güneş 2009: 66).

BENJAMIN (1923), diller arasında var olduğu düşünülen iç ilişkinin, diller arasında özgün bir yakınlığın göstergesi olduğunu söyler. Dolayısıyla diller birbirlerine yabancı değildirler. Tersine öncül (à priori) olarak ve tüm tarihsel bağintıların ötesinde, söylemek istedikleri açısından aralarında “hısımlık” vardır (Aktaran: Korkut, 2001: 251). Farklı dil ailelerine mensup diller arasında kelime seçimi ve ifade ediş bakımından farklı ancak söylemek istedikleri açısından benzer anlamlı atasözü ve deyimlerin bulunmasını da bu hısımlığa bağlamak yerinde olacaktır.

Belirtildiği gibi yapılan çeşitli çalışmalar, ana dili ile yabancı dilde kelime ve anlam bakımından benzer olan ifadelerin kolay öğrenildiğini göstermektedir. Yine bu çalışmaların gösterdiğine göre yalnızca anlamı benzer olan atasözleri ve deyimlerin öğrenilmesi, zaman zaman karıştırılsalar bile, ana dilde olmayan atasözü ve deyimlere nazaran daha kolaydır. Çünkü “öğrenenler, kalıp sözle karşılaştıklarında hemen çeviri yapma eğilimindedirler. Sözlük anlamını koruyan kalıplarda başarılı olmalarına karşın, ana dillerinde karşılığı olmayan durumlarda zorlanırlar” (Yavuz 2010: 12). Bu nedenle atasözleri ve deyimlerin öğretiminde izlenmesi gereken yollardan biri de ana dili ile hedef dil arasında anlamı benzeyen, kullanım alanı aynı ya da yakın olan atasözü ve deyimlere öncelik verilmesidir.

Daha evvel de belirtildiği gibi yabancılar atasözü ve deyim öğretimi rastlantıya bırakılmamalıdır. Yabancılar atasözü ve deyim öğretiminde önce kelime ve anlam yönüyle aynı/benzer ya da eş değer olan, ardından anlamı, kullanım alanı aynı/benzer olan atasözlerine yer verilmesinin öğretim açısından daha verimli olacağı düşünülmektedir.

Atasözü ve deyimlerin öğretiminde, öğrencinin etkin konuma getirilmesi, görsel öğelerin, şekil ve şemaların kullanılması, hedef dildeki kullanım sıklığı ve ihtiyaç analizine göre ifadelerin belirlenip öğretilmesi vb. tekniklerin bu yönde belirlenmiş atasözleri ve deyimler üzerinden yapılması öğretimin verimini artıracaktır. Bu çalışmada, Lehçe ana dilli öğrencilere Türkte atasözü ve deyimlerin öğretiminde kullanılabilir örnekler üzerinde durulmuştur.

Öğrencilerin kendi ana dillerinde karşılığı olan atasözlerini öğrenmesinin hem öğrenmenin kolaylaştırılması hem de bu ifadelerin günlük yaşamda kullanılabilirliğinin artırılması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Ortak hafızanın tezahürü olan atasözleri ve deyimler arasındaki benzerlik Polonyalılara Türkçe öğretiminde dikkate alınmalı, öğretime ivme kazandıracak bir mecra olarak görülmelidir. Benzerlik/aynılık üzerinden yapılacak öğretimin öğrenme sürecini hızlandıracağı, öğrencilerin dile hâkimiyetini ve o dili benimsemesini, içselleştirmesini artıracığı, aynı zamanda da kültürel yakınlık hissi vereceği diğer bir ifadeyle öğrencideki “yabancı”lık hissini azaltacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu bölümde çalışmanın amacına, araştırma modeline, çalışma grubuna, verilerin analizine ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada Polonyalı öğrencilere Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere Türkçe ve Lehçede kelime ve anlam boyutuyla benzer olan atasözü ve deyimleri tespit etmek amaçlanmıştır. Benzerlikler üzerinden bir öğretim benimsendiği takdirde, hedef dil olan Türkçe ile ana dili arasında öncelikle kelime ve anlam bakımından benzer/aynı yahut yakın/eş değer olan atasözleri ve deyimlerin öğretimine öncelik verilmesi, ikinci olarak da sadece anlamı aynı olan ama ifade edilişi bakımından farklı olan atasözü ve deyimlerin tercih edilmesi savunulmuştur.

Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır” (Yıldırım ve Şimşek 2002: 140-143).

Çalışma Grubu

Araştırmaya esas verilerin Türkçeye ilişkin bölümünde ALBAYRAK (2009)ın hazırladığı *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, SARAÇBAŞI (2010)nın hazırladığı *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü* başlıklı çalışmalardan; Lehçeye ilişkin bölümde ise öğrenciler yoluyla derlenen materyaller, BAŞ (2010)ın *Lehçe-Türkçe Deyimler ve Atasözleri Seçkisi* ile SÜER ve YÜCE (1992)

nin hazırladıkları *Örnekli Lehçe-Türkçe Deyimler Sözlüğü*, KLOSIŃSKA, SOBOL ve STANKIEWICZ (2005)in birlikte hazırladıkları *Wielki Słownik Frazologiczny PWN z Przysłowiami* isimli çalışmalardan yararlanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. “İçerik analizi genellikle çok sayıdaki metin içeriklerinin ortak yönlerini ortaya çıkarmak amacıyla, önemli olan anlamların yapılandırılmasına ve sınıflandırılmasına yönelik, nitelden nicele doğru genelleştirmeyi sağlayan bir yorum biçimidir” (Gökçe 2006: 17-18). Öncelikle Yunus Emre Enstitüsü Varşova Türk Kültür Merkezinde 2014-2015 eğitim öğretim yılında Türkçe öğrenen A2 ve B1 seviyesindeki öğrencilerden yazma ödevi olarak kendi dillerindeki bir atasözü ya da deyimden kendilerince çevirisini yapmaları ve bu atasözü/deyimden kullanım alanını anlamamızı sağlayacak iki olayı, en az elli kelimeyle, örnek olarak yazmaları istenmiştir. Bunu yaparken seçtikleri deyim veya atasözünün gündelik hayattaki kullanım sıklığının dikkate alınması vurgulanmıştır. Her hafta ödev olarak verilen bu çalışmadan derlenen deyim ve atasözleri incelenerek Türkçe karşılıkları araştırılmıştır. İkinci olarak BAŞ (2010) ın *Lehçe-Türkçe Deyimler ve Atasözleri Seçkisi* ile SÜER ve YÜCE (1992) nin birlikte hazırladıkları *Örnekli Lehçe-Türkçe Deyimler Sözlüğü* başlıklı çalışmalar kaynak olarak kullanılmıştır. Gerek öğrenciden yapılan derlemeler gerekse adı geçen eserlerden alınan atasözü ve deyimler, içerdikleri kelimeler, Türk toplumundaki kullanım sıklığı gibi etkenler göz önüne alınarak yabancılarla öğretilirliği açısından bir seçime tabi tutulmuşlar ve toplamda iki yüz atasözü ve deyimden oluşan bir liste ortaya çıkmıştır. Hazırlanan liste/materyal, aynı/benzer ya da eş değer olma yönünden incelenmiş ve “Kelime/Yapı ve Anlam Benzerliği Olan Atasözleri ve Deyimler” ile “Yalnızca Anlam Benzerliği Olan Atasözleri ve Deyimler” şeklinde tasnif edilmiştir. Ancak hazırlanan bu listelerin birbirinden kesin çizgilerle ayrıldığı ve çeviri yapanın seçeceği kelimeye göre ifadelerin yerinin değişebileceğinin de altını çizmek gerekir. Korkut (2001: 262)un da belirttiği gibi “kullanıldığı her durumda benzer anlam ve değer taşıyan kalıp sözlerin çevirisi görece olarak daha kolay ve sorunsuz görünür ancak bu durumda da ayrıntılı bir söz varlığı araştırmasına gerek duyulur”. Örneğin “Yalnızca Anlam Benzerliği Olan Deyimler” listesine alınan ve çevirisi *ağzına almamak* şeklinde yapılan *niebrać (czegoś) do ust* deymi, bir başka araştırmacı yahut çevirmen tarafından *ağzına sürmemek/koymamak* şeklinde çevrildiğinde yerinin değişmesi ve kelime ve anlamca benzer deyimler grubuna dâhil edilmesi gerekir.

Listelere alınan atasözü ve deyimlerin Türkçe kısımları, ALBAYRAK (2009)ın hazırladığı *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, SARAÇBAŞI (2010)nın

hazırladığı *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü 1. Cilt - 2. Cilt* adlı sözlüklerden ve Türk Dil Kurumunun internet tabanlı sözlüğünden kontrol edilmiştir. İncelenen Türkçe atasözü ve deyimlerin *Bugünkü tavuk yarınki kazdan iyidir.* ya da *Yarınki kazdan bugünkü tavuk (yumurta) yeğdir.* yahut *eli kolu bağlı oturmak – eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak)* gibi farklı söyleyiş şekillerine de listelerde yer verilmiştir. Bununla birlikte anlamı yakın olan *1. Acele işe şeytan karışır. 2. Acele etme, eteğin dolaşır. 1. keçi inadı (keçi gibi inatçı) // keçilik etmek 2. inadım inat olmak* gibi atasözleri ve deyimler de numaralandırılarak birlikte ele alınmıştır. Benzeri uygulama Lehçe atasözleri ve deyimler için de geçerlidir. Lehçe atasözü ve deyimlerin kullanımında genel olarak derlenen ifadeler tercih edilmekle birlikte büyük çoğunluğu KLOSIŃSKA, SOBOL, STANKIEWICZ (2005)in birlikte hazırladıkları *Wielki Słownik Frazologiczny PWN z Przysłowiami* isimli sözlük kullanılarak kontrol edilmiştir. Seçilen atasözü ve deyimlerin Lehçedeki karşılıkları çift dilli (Türkçe-Lehçe) bir birey olan Deniz UZUNKAYA ve Varşova Üniversitesi Türkoloji bölümü yüksek lisans öğrencisi Martyna DOMURAD tarafından Türkçeye aktarılmış ve kontrol edilmiştir.

Türkçe ve Lehçe farklı kökenlere, dil ailelerine mensup iki dildir. Dolayısıyla çalışmada, kelime ve anlam yönünden yapılan aynılık/benzerlik tespitiinde, atasözü ve deyimlerin kullanım alanının aynı olmasının yanı sıra ifade ediliş bakımından da en az iki kelimenin aynı ya da benzer olması kıstas kabul edilmiştir. Tek başlarına anlam ifade etmedikleri için edatlar benzerlik unsuru olarak kabul edilmemiştir. “Diken-iğne, bardak-fincan, kuyu-çukur, gözü açıp kapamak-kırpmak” gibi ifadeler de eş kabul edilmiştir. Türkçede *Armut, dalının dibine düşer.* ya da ALBAYRAK (2009: 170) tarafından hazırlanan sözlükte farklı bir versiyon olarak verilen şekliyle *Armut, ağacından uzak düşmez.* atasözünün Lehçedeki karşılığı *Nie daleko pada jabłko od jabłoni.* yani *Elma, elmalıktan (ağacından) uzağa düşmez.*’dir. Benzer anlamlı bu atasözlerinden birinde “armut” kullanılırken diğerinde “elma” tercih edilse de ifade tarzı ve kelime ortaklığı bakımından aynıdırlar. Bir başka örnek vermek gerekirse *Arı kovanına çomak sokulmaz.* atasözünün Lehçedeki karşılığı *Wsa-dzićkij w mrowisko* yani *Karinca yuvasına sopayı sokmak*’tır. Burada da “çomak/sopa” ve “sokmak” kelimeleri aynıdır. İfadenin anlamı da Türkçedekiyle aynı olduğu için atasözü, “Kelime/Yapı ve Anlam Benzerliği Olan Atasözleri” grubuna dâhil edilmiştir.

Sınırlılıklar

Araştırma, Yunus Emre Enstitüsü Varşova Türk Kültür Merkezinde 2014-2015 eğitim öğretim yılı öğrencilerinden elde edilen materyaller, ALBAYRAK (2009)ın hazırladığı *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, SARAÇBAŞI

(2010)nın hazırladığı *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*, BAŞ (2010)ın *Lehçe-Türkçe Deyimler ve Atasözleri Seçkisi* ile SÜER ve YÜCE (1992)nin birlikte hazırladıkları *Örneklili Lehçe-Türkçe Deyimler Sözlüğü* ile sınırlıdır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde dokümanlarda ele alınan veriler ve çıkarımlar yer almaktadır. Çalışmada ele alınan atasözleri ve deyimlerin tam listesi ek bölümünde verilmiştir.

A. Kelime, Yapı ve Anlam Benzerliği Olan Atasözü ve Deyimlerin Kullanımı

Yabancılar atasözü ve deyim öğretiminde başvurulabilecek yöntemlerden biri, ana dili ile yabancı dil arasındaki aynılık/benzerlik veya eş değerliğin dikkate alınmasıdır. Lehçedeki atasözü ve deyimlerle ilgili yapılan derleme ve incelemede Türkçedeki atasözü ve deyimlerle kullanım alanı aynı/benzer olan çok sayıda ifade olduğu görülmüştür. Yine bu benzerliklerin sadece kullanım alanıyla sınırlı kalmayıp, kimi kullanımlarda kelime, yapı ve ifade ediş bakımından da ortaklık arz ettiği dikkat çekmiştir. Örneğin *Dikensiz gül olmaz. - Niemarózy bez kolców., Söz gümüş ise sükût altındır. - Mowa jest srebram a milczeniezłotem., Son gülen iyi güler. - Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni.* gibi atasözleri ile *barut fıçısı (gibi) – beczkaprochu, zaman öldürmek - zabi-jaćczas, ateşle oynamak - igrać z ogniem, sol tarafından kalkmak - wstać (z łózka) lewanoq (sol ayakla (yataktan) kalkmak)* gibi deyimler gerek kullanım alanı gerekse ifade edilişi bakımından her iki dilde de neredeyse aynıdır. İki dildeki atasözü ve deyimlerin ortaklığı, dahası neredeyse aynı olması, iki toplum arasındaki kültürel yapı, toplumsal bakış açısı, kendini ifade ediş şekli ve yaklaşımındaki benzerliğe açık bir örnektir.

Öğreticinin atasözü ve deyim öğretiminde, önceliği birbiriyle ifade ve kullanım açısından benzer olan atasözü ve deyimlere vermesinin sağlayacağı ilk fayda, hiç şüphesiz ki kavrama ve öğrenme sürecine yapacağı olumlu katkıdır. Bu yolun benimsenmesiyle anlama ve kavrama süreci hızlanacak dolayısıyla da öğrenme süreci ivme kazanacaktır. Öğrencilerin bu ifadeleri benimseyip içselleştirmesi kolaylaşacaktır. Böylece kendini ifade ederken söz konusu atasözü ya da deymi daha kolay hatırlayabilecektir. Bu yöntemin benimsenmesinin sağlayacağı bir diğer fayda da yeni kelime öğretimini hızlandıracak olmasıdır. Söz gelimi *Rüzgâr eken fırtına biçer. - Kto sieje wiatr, ten zbiera burze (Rüzgâr eken, fırtına biçer/toplar).* atasözü gerek kullanım alanı gerekse de ifade edilişi bakımından her iki dilde de aynıdır. Söz konusu atasözünü A2 seviyesinde öğretmek istediğimizde, bu seviyedeki öğrenci “rüzgâr” ve “fırtına” kelimelerini büyük ihtimalle biliyor olacaktır. Ancak “ekmek” ve

“biçmek” fiillerini bilmiyor olsa bile kendi dilinde aynı olan ifadeden hareket edecek ve bu kelimelerin anlamını bağlamdan ve ifadenin kendisinden çıkarabilecektir. Benzeri durum *Yuvarlanan taş yosun tutmaz. - Toczący się kamień nie porasta mchem (Yuvarlanan taş yosun tutmaz).*, *Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur. - Góra z górą się nie zejdzie, a człowiek z człowiekiem zawsze (Dağ dağa kavuşmaz, insan insana her zaman).*, *Çok havlayan köpek ısırılmaz. - Pies, co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa. // Pies, który dużo szczeka, nie gryzie (Çok havlayan köpek fazla ısırılmaz).*, *İt yürür, kervan yürür. - Pyszczeją, karawana idzie dalej (İt yürür, kervan yürür./Köpekler havlar, kervan yürümeye devam eder).* gibi sayısı artırılabilir atasözleri için de geçerlidir. “Yuvarlanmak, yosun, kavuşmak, havlamak, ısırılmak, yürümek, kervan” gibi kelimeleri öğrenci bilmiyor olsa bile kendi dilindeki karşılığına bakarak anlamlandırabilecek ve daha kolay hatırlayabilecektir. Benzeri durumu *kolları sıvamak - zakasać rękawy (kolları sıvamak)*, *koynunda yılan beslemek - hodować żmiję na własnej piersi (göğsünde yılan beslemek)*, *kalbini fethetmek - podbić serce//podbić czyjeś serce (kalp/gönül fethetmek)*, *eli kolu bağlı oturmak - mieć związane ręce (elleri bağlı olmak)* gibi sayısı artırılabilir deyimler için de söylemek mümkündür.

Anlam ve ifade ediliş bakımından sayısı çoğaltılabilecek bu türden atasözleri ve deyimlerin öğretilmesine öncelik verilmesi anlamayı kolaylaştırıp ifadenin kullanımını artıracak gibi atasözleri ve deyimlerin öğretim amaçlarından olan kültür aktarımını da doğal ve kolay bir şekilde yapacaktır. Her iki toplumda da benzer durumların aynı şekilde ifade edilmiş olduğunu görmek öğrencinin Türkçe öğrenme isteğini besleyecek ve Türk kültürüne yakınlığını artıracaktır.

B. Yalnızca Anlam Benzerliği Olan Atasözü ve Deyimlerin Kullanımı

Kültür aktarımını sağlaması konusunda da atasözleri ve deyimlerin önemi malumdur. Ana dili ile öğretimi hedeflenen yabancı dil arasında anlamca ortak olup farklı şekillerde ifade edilmiş atasözleri ve deyimlerin öğretilmesine öncelik verilmesiyle, dili öğrenilen milletin kültürü ve bakış açısıyla temas edilmesinin yolu açılmış olacaktır. Örnek vermek gerekirse Türkçe ve Lehçe arasında *Damlaya damlaya göl olur. - Ziarno do ziarnka i zbierze się miarka. (Ölçü kepçesi, tahıl tanesi toplaya toplaya dolar).*, *Denize düşen yılanı sarılır. - Tonący brzytwy się chwyta. (Boğulan usturaya tutunur).*, *Zenginin horozu bile yumurtlar. - Bogatemu (to i) diabeł dziecko kołysze. (Zenginin çocuğunu şeytan (bile) sallayarak uyutur.)* anlamca benzer olan atasözlerinden birkaçıdır. Türkçede hiç kimseye zarar gelmemesi isteği, *Ne şiş yansın ne kebab.* şeklinde mutfak kültürü hakkında fikir veren bir atasözyle betimlenirken Leh

toplumu aynı isteği *I wilk syty i owca cala.* (Hem kurt doysun, hem koyun sağ kalsın.) diyerek tabiata ait unsurlarla dile getirmiştir. *Bugünkü tavuk yarınki kazdan iyidir.* şeklinde ifade edilen ve elde edilmiş bir şeyin umulan, beklenen bir şey için feda edilmemesi gerektiğini söyleyen atasözü, Lehçede *Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu.* (Eldeki küçük serçe ev damındaki güvercinden iyidir.) şeklinde aynı anlam çerçevesi içerisinde ifade bulmuştur. Her iki toplum da aynı durumu benzer şekilde ama farklı kelimelerle söylemiştir.

Attan inip eşeğe binmek - zamienil stryjek siekierkę na kijek (amca baltayı çubuğa değişti), *leyleği havada* (ayakta) görmek - *życ na walizkach* (valizelerin üstünde yaşamak), *avucunun içi gibi bilmek* (bir yeri) - *znac (coś) jak własną kieszeń* (cebinin içi gibi bilmek) gibi deyimler de her iki dilde ortak, benzer durumlar için söylenmiştir. Görüldüğü gibi Türk toplumu çok seyahat etmeyi tabiata ait bir unsur olan “leylek” ile ifade etmekte, Leh toplumu ise aynı anlamı günlük hayattan aldığı “valiz” kelimesiyle daha pratik bir şekilde ifade etmektedir. Türkçede unutkan insanlar için kullanılan *balık hafızası* ifadesinin Lehçedeki karşılığı ise *tavuk hafızası* (*kurza pamieć*)’dır. İşgüzar insanlar için kullanılan *kraldan çok* (*fazla*) *kralcı olmak* ifadesinin Lehçedeki karşılığı *papadan çok papacı olmak* (*być bardziej papieskim niż (sam) papież*)’tır. Gerçekleşmesi zor hatta mümkün olmayan durumlar için kullanılan *balık kavağa çıkınca* deyimini Leh toplumunda *avuç içinde kaktüs bitince* (*przedz mi kaktus na dłoni wyrośnie*) ya da *deve iğne deliğinden geçince* (*przedz wielbłąd przedzie przez igielne ucho*) şeklinde ifadesini bulmuştur.

Sayısı artırılabilir bu türden atasözü ve deyimlerin bir kültürü betimlemesi, o kültürün bakış açısını yansıtması bakımından söyleyeceği çok şey vardır. Bu türden ifadelerin Türkçe öğretiminde kullanılması kültürel teması ve bilgiyi artıracak, öğrencilere kültürler arası bir karşılaştırma imkânı da doğacaktır.

Bu yönde yapılacak öğretim, anlamayı artırıp öğrencinin kelime dünyasını geliştirecek olmakla beraber, daha evvel de ifade edildiği gibi, birtakım kelime karışıklıklarının yaşanmasına sebep olabilir. Örneğin öğrenci, öğretilen *balık hafızası* deyimini ana dilindeki benzeri ile karıştırarak “balık” yerine “tavuk” kelimesini tercih edebilir. Bu türden olası kelime karışıklıklarının önüne geçebilmek için de seçilen bir temaya uygun atasözü ve deyimler dört beceri türüne göre yerleştirilerek uygulanmalı, zaman zaman da tekrar edilmelidir. Gramer öğretiminde atasözleri ve deyimler de örnek olarak kullanılmalıdır.

Anlam boyutuyla aynı olan atasözü ve deyimlere öğretimde öncelik verilmesinin sağlayacağı fayda sadece öğrenci boyutlu değildir. Bunun öğreticiyi besleyeceği de muhakkaktır. Öğretici de bir toplumun kültürel hayatının özeti niteliğinde olan atasözleri ve deyimleri bildiği takdirde hitap ettiği öğrenci

kesimini, onların toplumsal hayatını, olaylara ve durumlara yaklaşımlarını, değerlerini daha iyi öğrenebilecek, dolayısıyla da onlara daha faydalı olabilecektir. Öğreticinin, öğrettiği atasözü ve deyim benzerini hitap ettiği kitlenin dilinde biliyor olması onun farkındalığına da çok şey katacaktır. Bu şekilde gerçekleşecek atasözü ve deyim öğretimi, Polonya’da görev yapmakta olan Türk öğretmenlerin de öğretimde bulunduğu ülkenin ve öğrencilerinin kültürünü daha iyi anlamasını sağlayacaktır. Yani hem öğrencinin hem de öğreticinin farklı bir milletin kültür dünyasını kelime, anlam, olay ve durum yönüyle tanıması ve karşılaştırma yapması sağlanmış olacaktır.

SONUÇ

- Öğrencilerden derlenen ve sözlükler yoluyla tespit edilen, Türkçe ile Lehçe arasında benzerlik arz eden atasözü ve deyimler, 60’ı atasözü, 140’ı deyim olmak üzere toplam 200 atasözü ve deyim olarak sınıflandırılmıştır.
- Bu çalışmada, atasözü ve deyimlerin öğretiminde hedef dil ile ana dili arasındaki benzerliklerin dikkate alınması gerekliliği vurgulanarak, Lehçe ana dilli öğrencilere Türkçe öğretimi için kullanılabilir bir veri sunulmuştur. Belirlenen atasözü ve deyimler “Kelime/Yapı ve Anlam Benzerliği Olan Atasözleri ve Deyimler” ile “Yalnızca Anlam Benzerliği Olan Atasözleri ve Deyimler” şeklinde tasnif edilmiştir.
- Türkçe ve Lehçe arasında yapı ve anlamca benzer atasözü ve deyimlerin sayısının özgün olanlara göre daha fazla olduğu görülmüştür.
- Genellikle cümle şeklinde söylenmiş olma ve bir öğüt verme, ihtarda bulunma gibi fonksiyonları sebebiyle Türkçe ve Lehçe arasında kelime benzerliği olan atasözlerinin sayısının deyimlere göre az olduğu tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

- Tespit edilen ya da edilecek olan benzer atasözleri ve deyimler içerisinde yeni bir tasnife gidilerek mecazlı ve mecazsız olanlar şeklinde ya da içerik özelliklerine göre tabiatı konu alanlar, dostluğu konu alanlar vb. şeklinde bir öğretim de yapılabilir.
- Atasözü ya da deyim hikâyesi de doğrudan bir materyal olarak görülp kullanılabilir.
- Atasözleri ve deyimlerin, günlük dildeki kullanım sıklığı vurgulanarak şarkı, haber metinleri, gazete manşetleri ve yazılarından, karikatürlerden, kısa haber, reklam filmleri veya afişlerden faydalanılabilir.

KAYNAKLAR

- AKSOY, Ö. A. (1971), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*, Ankara, TDK Yayınları.
- ALBAYRAK, N. (2009), *Türkiye Türkçesinde Atasözleri* (1.bs.), İstanbul, Kapı Yayınları.
- BAŞ, O. (2010), *Lehçe-Türkçe Deyimler ve Atasözleri Seçkisi*, Ankara, Cansel Matbaacılık.
- ÇEVİK, M. (2006), *Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GÜNEŞ, S. (2009), “Yabancı Dil Öğretiminde Deyim Öğretimi: Yöntemler, Teknikler ve Uygulamalar”, *Dilbilim*, 2(22), 59-78, Erişim: 10 Mayıs 2015, <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iudilbilim/article/view/1023001183>
- GÖKÇE, O. (2006), “İçerik Analizi”, *Kuramsal ve Pratik Bilgiler*, Ankara, Siyasal Kitapevi.
- KŁOSIŃSKA A., SOBOL E., STANKIEWICZ A. (2005), *WielkiSłownikFrazologiczny PWN z Przynajmiami*.(1.bs.), Warszawa, WydawnictwoNaukowe PWN.
- KORKUT, E. (2001), “Çeviride Eşdeğerlik”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 251-266.
- MERT, E. (2009), “Anadili Eğitimi ve Öğretimi Sürecinde Sözvarlığı Belirleme Çalışmalarının Önemi ve ‘Deyim’ Kazandırmaya Yönelik Etkinlik Önerileri”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 83-93, Erişim: 10 Mayıs 2015, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/adyusbdb/article/view/5000041842>
- SARAÇBAŞI, M. (2010), *Örnekleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü I. Cilt / II. Cilt* (1.bs.), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- SÜER, A., YÜCE, N. (1992), *Örneklili Lehçe-Türkçe Deyimler Sözlüğü*, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- TOPÇU, N. (1999), “Fransızca ve Türkçede Rakamlı Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelemesi ve Fransızca Yabancı Dil Öğretiminde Kullanımları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 173–180, Erişim: 25 Nisan 2015, <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1163-published.pdf>
- Türk Dil Kurumu, (t.y.), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Erişim: 01-15 Nisan 2015, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&view=atasozleri
- VARIŞOĞLU, B., ŞEREF, İ., GEDİK, M., YILMAZ, İ. (2014), “Deyim ve Atasözlerinin Öğretilmesinde Görsel Bir Araç Olarak Karikatürlerin Başarıya Etkisi”, *Karadeniz Araştırmaları*, 41, 226-242, Erişim: 12 Mart 2015, http://www.karam.org.tr/Makaleler/1971410594_13-%20Behice%20Var%C4%B1%C5%9Fo%C4%9Flu.pdf
- YAVUZ, N. (2010), “Yabancı Dilde Deyimlerin Öğretimi İçin Bir Araç Geliştirme Denemesi”, *Dil Dergisi*, 147, 7-21, Erişim: 15 Mart 2015, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/1603/17281.pdf>
- YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H. (2002), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık

Tablo 1a. Kelime/Yapı ve Anlam Benzerliği Olan Atasözleri

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
1. Aç ayı oynamaz.	Kto głodny, to nierad do tańca.	Aç olan kimse, dans etmeyi istemez (oynamaz).
2. 1. Acele işe şeytan karışır. 2. Acele etme, eteğin dolaşır.	Gdy się człowiek spieszy to się diabeł cieszy.	İnsan acele edince şeytan sevinir.
3. 1. Sakal ile (sakalla) (kâmil) olaydı kişi, keçiye danışılardı her işi.//Sakal keçide de var. 2. Akıl yaşta değil baştadır.	Broda mędrzem nie czyni.	Sakal bilge yapmaz.
4. Akılsız başın cezasını (zahmetini) ayaklar çeker.	Kto nie ma w głowie, ten ma w nogach.	Kafası çalışmayanın ayakları çalır.
5. Anasına bak, kızını al; kenarına bak, bezini al.	1. Jaka matka, taka córka. 2. Jaka matka, taka natka.	1. Anne nasılsa, kızı da öyledir. 2. Maydanozun kökü nasılsa, maydanoz da öyledir.
6. Arı kovanına çomak sokulmaz.	Wsadzić kij w mrowisko.	Karınca yuvasına sopa sokmak.
7. Armut, dalının dibine düşer.//Armut, ağacından uzak düşmez.	Niedaleko pada jabłko od jabłoni.	Elma, (ağacından) elmalıktan uzağa düşmez.
8. Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.	Nie ma dymu bez ognia.	Ateş yoksa duman da yok.
9. Babası oğluna bir bağ bağıslamış, oğlu babasına bir çitmik (salkım) vermemiş.	Jeden ojciec dziesięciu synów wychowa, a dziesięciu synów jednego ojca żywić nie mogą.	Bir baba on oğlan yetiştirir, on oğlan bir babayı besleyemez (geçindiremez, ona bakamaz).
10. Balık baştan kokar.	Ryba się psuje od głowy.	Balık baştan bozulur.
11. Bir çöplükte iki horoz ötmez.	Dwa koguty na jednych nie zgodzą się śmieciach.	Bir çöplükte iki horoz anlaşamaz.

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
12. 1. Çok havlayan köpek ısırılmaz. 2. Boş teneke çok ses çıkarır.	1. Pies, co bardzo szczeka, nie bardzo kąsa.// Pies, który dużo szczeka, nie gryzie. 2. Krowa która dużo ryczy, mało mleka daje.	1. Çok havlayan köpek fazla ısırılmaz. 2. Çok böğüren inek az süt verir.
13. Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.	Góra z górą się nie zejdzie, a człowiek z człowiekiem zawsze.	Dağ dağa kavuşmaz, insan insana her zaman (kavuşur).
14. Deliye (göre) her gün bayram.	Dla głupiego każdy dzień święto.	Aptala her gün bayram.
15. Dikensiz gül olmaz, engelsiz yâr olmaz.// Dikensiz gül ile nazsız güzel olmaz.	Nie ma róży bez kolców.	Dikensiz gül (yok) olmaz.
16. Dost kara günde belli olur.	Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie.	Gerçek dostları kötü gününde tanırın.
17. Göz görmeyince gönül katlanır.	Czego oko nie widzi, tego sercu nie żal.	Gözün görmediğine, gönül üzülmez.
18. Gözden irak olan gönülden de irak olur.	Co z oczu, to z serca.	Gözden kaybolan, kalpten de (gider) kaybolur.
19. Hasta olmayan, sağlığın kadrini bilmez.	Tylko w chorobie ceni się zdrowie.	Sağlık sadece hastalıkta takdir edilir.
20. Her şeyin vakti var (vaktiyle olur), horoz bile vaktinde öter.	Każda rzecz ma swój czas.// W swoim czasie.	Her şeyin bir zamanı var.
21. İp incelmişti yerden kopar.	Gdzie cienko, tam się rwie.	(Bir şey) incelmişti yerden kopar.
22. İt ürür, kervan yürür.	Psy szczekają, karawana idzie dalej.	İt ürür, kervan yürür (Köpekler havlar, kervan yürümeye devam eder).
23. Kurt kocayınca köpeğin maskarası olur.	Gdy się wilk zestarzeje, skubie go i wrona.	Kurt yaşlanınca (kocayınca) karga bile onu gagalar.
24. Misafirlik üç gündür.	Gość i ryba trzeciego dnia cuchnie.	Misafir ve balık üçüncü gün kokar.
25. Ne ekersen onu biçersin.	Jak posiejesz, tak zbierzesz.	Ne ekersen onu biçersin (toplarsın).
26. Rüzgâr eken fırtına biçer.	Kto sieje wiatr, ten zbiera burze.	Rüzgâr eken, fırtına biçer (toplur).

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
27. Sabır acıdır, meyvesi tatlıdır.	Cierpliwość jest drzewem, które ma gorzkie korzenie, ale słodkie owoce.	Sabır, kökleri acı ama meyveleri tatlı olan bir ağaçtır.
28. Son gülen iyi güler.	Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni.	Son gülen iyi güler.
29. Söz gümüş ise sükût altındır.	Mowa jest srebrem, a milczenie złotem.	Söz gümüş ise sükût altındır.
30. Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.	Łagodna mowa, pewna namowa.	Tatlı dil, kesin ikna.
31. Tok, açın halinden anlamaz (bilmez).	Syty głodnego nie rozumie.	Tok, (aç olanı) açtan anlamaz.
32. Ucuz etin yahnisi yavan (tatsız) olur.	Tanie mięso psy jedzą.	Ucuz eti köpekler yer.
33. 1. Yalancının ipi kısa olur (kısadır). 2. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.	Kłamstwo ma krótkie nogi.	Yalanların kısa bacakları (ayakları) vardır.
34. Yuvarlanan taş yosun tutmaz.	Toczący się kamień nie porasta mchem.	Yuvarlanan taş yosun tutmaz.

TABLO 1b. Yalnızca Anlam Benzerliği Olan Atasözleri

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
35. Adamın yere bakanından suyun sessiz akanından kork.	Cicha woda brzegi rwie.	Sessiz su sahil yıkar.
36. Ağaç yaşken doğrular (eğilir)//Ağaç, fidan (yaş, genç, yeşil) iken eğilir.	Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał.	Jan küçükken (küçük Jan) neyi öğrenmezse, onu bilemez.
37. Alna yazılan başa gelir.	Co komu przeznaczone, to go nie ominie.	Kime ne yazıldıysa (kısmeti neyse) ondan kaçamaz.
38. Beterin beteri var.	Zawsze może być gorzej.	Her zaman daha kötüsü olabilir.
39. Bıçak yarası geçer (onulur), dil yarası geçmez (onulmaz).	Bardziej słowo zabolí, niż rana.	Kelime yaradan daha çok acıtır.
40. Bir deli kuyuya bir taş atar (atmış), kırk akıllı çıkaramazmış (çıkaramamış).	Co jeden głupi zepsuje, tysiąc mądrych nie uratuje.	Aptal tarafından bozulan şeyi bin akıllı insan kurtaramaz.

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
41. Bir sıçrarsın çekirge, iki sıçrarsın çekirge, sonunda yakalanırsın çekirge (üçüncüsünde avucuma düşersin çekirge).	1. Nosił wilk razy kilka, ponieśli i wilka. 2. Do trzech razy sztuka.	1. Kurt birkaç kere taşıdı, sonra kurdu taşıdılar. 2. Üç sefere kadar şans
42. Bugünkü tavuk yarınki kazdan iyidir.// Bugünün yumurtası, yarının tavuğundan hayırlıdır.//Yarınki kazdan bugünkü tavuk (yumurta) yeğdir.	Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu.	Eldeki küçük serçe ev damındaki güvercinden iyidir.
43. Can çıkar, huy çıkmaz.//Can çıkmayınca (çıkmadan) huy çıkmaz.//Sütle giren huy, canla çıkar.	Ciężnie wilka do lasu.	Orman kurdu çeker. (Kurt her zaman ormana döner.)
44. Çıkmadık candan umut (ümit) kesilmez.	Nadzieja umiera ostatnia.	En son ümit ölür.
45. Damlaya damlaya göl olur.	Ziarnko do ziarnka i zbierze się miarka.	Ölçü kepçesi, tahıl tanesi toplaya toplaya dolar.
46. Denize düşen yılana sarılır.	Tonący brzytwy się chwyta.	Boğulan usturaya tutunur.
47. Dervişin fikri ne ise zikri de odur.	Co na sercu, to i na języku.	Kalbinde ne varsa dilinde de o var.
48. Emek olmazsa yemek olmaz.	1. Pieczone gołąbki nie lecą same do gąbki. 2. Bez pracy nie ma kołaczy. 3. Bez zachodu nie ma miodu.	1. Pişmiş güvercinler kendiliğinden ağzına uçmaz/düşmez. 2. Çalışmadan kek/pasta olmaz. 3. Zahmetsiz bal olmaz.
49. Fukaranın tavuğu tek tek yumurtlar.//Fukara tavuğu bir yumurtlar.	Biednemu zawsze wiatr w oczy.	Fakirin gözlerine her zaman rüzgâr eser.
50. Hatasız kul olmaz.// Kul hatasız olmaz.	Błądzić jest rzeczą ludzką.	Hata (sapmak) insanî bir şeydir.
51. İti an, taşı eline al (çomağı hazırla).	1. O wilku mowa. 2. O wilku mowa, a wilk tu.	1. Kurt hakkında konuşma. 2. Kurttan bahsettin, kurt burda.
52. Kendi düşen ağlamaz.	Widziały gały, co brały.	Gözler neyi aldığını görüyordu.

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
53. Keskin sirke kabına (küpüne) zarar (verir).	Złość piękności szkodzi.	Öfke güzelliğe zarar verir.
54. Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.	W marcu jak w garncu.	Martta tencerede gibi
55. Mum dibine ışık vermez.	Pod latarnia najciemniej.	En karanlık yer fenerin altıdır.
56. Ne doğrarsan aşına, o çıkar kaşığına.	Jak sobie pościelesz, tak się wyśpisz.	Yatağını nasıl serersen öyle uyursun.
57. Ne şiş yansın ne kebab	I wilk syty i owca cała.	Hem kurt doysun, hem koyun sağ kalsın.
58. Tencere dibin kara seninki benden kara.	Przyganiał kocioł garnkowi.	Kazan tencere ile dalga geçiyordu.
59. Üzüm üzümüne baka baka kararır.	Kto z kim przestaje, takim się staje.	Kimle oturup kalkarsan onun gibi olursun.
60. Zengin horozu bile yumurtlar.	Bogatemu (to i) diabeł dziecko kołysze.	Zenginin çocuğunu şeytan (bile) sallayarak uyutur.

Tablo 2a. Kelime, Yapı ve Anlam Benzerliği Olan Deyimler

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
1. Acıdan (açlıktan) ölmek	Umierać/umrzeć z głodu.	Acıdan (açlıktan) ölmek
2. Ağzına kilit takmak (vurmak)	Trzymać gębę/buzię na kłódkę.	Ağzını kilitli tutmak
3. Aklına gelmek	Przyjść, wpaść (komuś) do głowy.	Aklına gelmek
4. Allah'tan korkmaz (kuldan utanmaz)	Ani w Boga nie wierzy, ani się diabła nie boi.	Ne Allah'a inanır ne şeytandan korkar.
5. Arı gibi	Pracowity jak pszczoła/mrówka	Arı (veya karınca) gibi çalışkan olmak
6. Aslan payı	Lwia część	Aslan payı
7. Ateşle oynamak	Igrać z ogniem	Ateşle oynamak
8. Avucunun içi gibi bilmek (bir yeri)	Znać (coś) jak własną kieszeń.	Cebinin içi gibi bilmek
9. Ayak bağı	Kula u nogi	Ayak bağı
10. Bardağı taşırma(bir şey)	Miarka się przebrała.	(Fincanın) ölçüsünü taşırma
11. Barut fıçısı (gibi)	Beczka prochu	Barut fıçısı
12. Bindiği dalı kesmek	Podciąć gałąź na której się siedzi.	Binilen dalı kesmek
13. Bir bardak suda fırtına koparmak	Burza w szklance wody.	Bir bardak suda fırtına

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
14. Boşa gitmek (harcanan emek, para vb.)	(Coś) poszło na marne.	Boşa gitmek
15. Burnunun dibinde	(Mieć coś, robić coś) pod nosem.	Burnunun dibinde (bir şey) var.
16. Burun kıvrırmak	Kręcić na coś nosem	Bir şeye burun kıvrırmak
17. Ciddiye almak	Brać (coś) na serio	(Bir şeyi) ciddiye almak
18. (Birine) çamur atmak (sıçratmak)	Obrzucać (coś, kogoś) błotem	(Birine, bir şeye) çamur atmak
19. Çocuk oyuncuğu	Dziecinna igraszka	Çocuk oyuncuğu
20. Diken üstünde oturmak	Siedzieć jak na szpilkach.	İğneler üstünde oturmak (gibi)
21. Dilinin ucunda	Mieć (coś) na końcu języka.	Dilinin ucunda (bir şey) var.
22. Dişini sıkamak	Zaciskać zęby	Dişini sıkamak
23. Doğru yol (yolda olmak)	Być na właściwej drodze	Doğru yolda olmak
24. Dört duvar arasında	W czterech ścianach	Dört duvar arasında
25. Dünyası başına yıkılmak	Świat się komuś wali na głowę	Dünyası başına yıkılmak
26. Ekmeğini kazanmak	Zarabiać na chleb	Eklemek (almak) için kazanmak
27. El vermek//El uzatmak	Podawać komuś rękę	Birine el vermek
28. Elden ele geçmek (bir şey)	Przechodzić z rąk do rąk	Elden ele geçmek
29. Eli kolu bağlı oturmak// Eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak)	Mieć związane ręce	Elleri bağlı olmak
30. Gölgede (birinin, bir şeyin gölgesinde) kalmak	Pozostawać w cieniu (kogoś, czegoś)	Gölgede (birinin, bir şeyin) kalmak
31. Göz açıp kapayınca kadar//Göz yumup açınca kadar//Göz açıp kapamadan	W mgnieniu oka	Bir göz kırpmasında
32. Göz atmak	Rzucić okiem	Göz atmak
33. Göz bebeği	Być/Stać się (czyimś) oczkiem w głowie	(Birinin) göz bebeği olmak
34. Göz (gözünü, gözlerini) kırpmadan	Bez zmruczenia oka//Bez mrugnienia okiem	Göz kırpmadan
35. Göz kırpmamak	Nie zmruczyć oka	Gözlerini kırpmamak
36. Göz yummak	Przymknąć na coś oko	Göz yummak

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
37. Gözden kaybolmak	Zniknąć z oczu (widoku)	Gözden (görüştən) kaybolmak
38. Göze çarpmak	Rzucac się w oczy	Göze çarpmak
39. Göze batmak	Bić po oczach	Göze batmak
40. Göze göz dişe diş	Oko za oko, ząb za ząb	Göze göz dişe diş
41. Gözlerinden okumak (bir şeyi birinin)	Czytać w (czyichś) oczach	Gözlerinden okumak (bir şeyi birinin)
42. Gözlerine inanmamak	Nie wierzyć własnym oczom	(Kendi) gözlerine inanmamak
43. Gözü açılmak	Otworzyły się (komuś) oczy (na coś)	(Birinin) gözleri (bir şeye) açılmak
44. Gözü kapalı (bağlı)	Z zawiązanymi oczami	Gözü kapalı (bağlanmış)
45. (Birini, bir şeyi) Hesaba katmak	Wziąć (coś, kogoś) w rachubę	(Birini, bir şeyi) hesaba katmak
46. Hayata geçirmek	Wchodzić/wejść w życie.	Hayata girmek
47. Kalbini fethetmek	Podbić serce//podbić czyjeś serce	Kalp (gönül) fethetmek
48. Kara gün (için)	Na czarną godzinę	Kara saat için
49. Katır gibi//Katır inadı	Uparty jak muł	Katır gibi inatçı
50. Kedi köpek gibi	Jak pies z kotem	Köpek ile kedi gibi
51. Kedinin fareyle oynaması gibi	Bawić się (z kimś) w kotka i myszkę; jak kot z myszą.	(Birisıyla) kedicğin farecikle oynadığı gibi oynamak
52. Kısır döngü	Błędne koło	Kısır döngü
53. Kolları sıvamak	Zakasać rękawy	Kolları sıvamak
54. Koynunda yılan beslemek	Hodować żmiję na własnej piersi	Göğsünde yılan beslemek
55. Kök salmak	Zapućić korzenie	Yere kök salmak
56. Kulak tıkamak // Duymazlıktan (duymamazlıktan) gelmek	Zatykać na coś uszy// Udawać że się nie słyszało	Bir şeye kulak tıkamak// Duymamazlıktan gelmek
57. Kulaklarına inanmamak	Nie wierzyć własnym uszom	(Kendi) Kulaklarına inanmamak
58. Kuyusunu kazmak (Birinin)	Kopać pod kimś dołki	Birinin altında çukur kazmak (açmak)
59. Mantar gibi (yerden) bitmek	Wyrastać jak grzyby po deszczu	Yağmurdan sonra mantar gibi bitmek
60. Meraktan ölmek	Umierać/umrzeć z ciekawości	Meraktan ölmek

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
61. Mumla aramak (birini)	Ze świecą szukać	Mumla aramak (birini, bir şeyi)
62. Omuz omuza (el ele)	Ramię w ramię, ręka w rękę	Omuz omuza, el ele
63. Rekor kırmak	Bić rekord	Rekor kırmak
64. Sırt çevirmek (birine, bir şeye)	Odwracać się (do kogoś) plecami	(Birine) Sırt çevirmek
65. Sol tarafından kalkmak	Wstać (z łóżka) lewą nogą	Sol ayakla (yataktan) kalkmak
66. Tarihe geçmek	Przejsć do historii	Tarihe geçmek
67. Tavuk gibi (erken yatmak)	Chodzić spać z kurami	Tavuklarla (aynı zamanda) uyumaya gitmek
68. Tepeden tırnağa (kadar)	Od stóp do głowy	Ayaklardan kafaya
69. Yarım ağız (ağızla)	Półgębkiem	Yarım ağızla
70. Yerinde duramamak	Nie móc usiedzieć w miejscu	Yerinde duramamak (oturamamak)
71. (Birinin) Yolundan çekilmek	Zejść/Schodzić komuś z drogi	(Birinin) yolundan çekilmek
72. Zaman ile yarışmak	Wyścig z czasem	Zaman ile yarışma
73. Zaman öldürmek	Zabijać czas	Zaman öldürmek

Tablo 2b. Yalnızca Anlam Benzerliği Olan Deyimler

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
74. Açık seçik	Czarno na białym	Beyazın üstünde siyah
75. Ağza (ağızlara) düşmek// Dile (dillere) düşmek	Być wziętym na języki// Stać się tematem plotek	(Birini) Dillere almak (Dedikodu konusu yapmak)
76. Ağzı süt kokmak (kokuyor)	Mieć mleko pod nosem.	Burnun altında süt var.
77. (Bir şeyi)Ağzına sürmemek/koymamak	Nie brać (czegoś) do ust	Ağzına almamak
78. Ağzını sıkı tutmak	Trzymać język za zębami	Dilini dışın arkasında tutmak
79. Akıntıya kürek çekmek	Porywać się z motyką na słońce	Güneşe çapa ile saldırmak
80. Anadan doğmuşa dönmek (Anadan yeni doğmuş gibi olmak)	Czuć się jak nowo narodzony	Kendini yeniden doğmuş gibi hissetmek
81. Attan inip eşeğe binmek	Zamienił stryjek siekierkę na kijek.	Amca baltayı çubuğa değiştirdi.

	Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
82.	Avucunu yalamak	Obejść się smakiem	Tatmakla kalmak
83.	Ayaklı kütüphane	Chodząca encyklopedia	Ayaklı ansiklopedi
84.	Balık hafızası	Kurza pamięć	Tavuk hafızası
85.	Balık istifi	Jak śledzie w puszcze	Konserve kutusundaki ringalar gibi
86.	Balık kavağa çıkınca.	1. Prędzęj mi kaktus na dłoni wyrośnie 2. Jak rak świśnie, a ryba piśnie 3. Jutro w grudniu po południu 4. Prędzęj wielbłąd przejdzie przez igielne ucho	1. Avuç içinde kaktüs bitince 2. Yengeç ıslık çalınca, balık ses çıkarınca 3. Yarın aralıkta öğleden sonra 4. Deve iğne deliğinden geçince
87.	Bir şeye benzememek	Ni pies ni wydra	Ne köpek ne de su samuru
88.	Bir taşla iki kuş vurmak	Upiec dwie pieczenie na jednym ogniu	Bir ateşle iki et pişirmek
89.	Boşa kürek çekmek	Bić/Walić głową o (w) mur	Başını duvara vurmak
90.	Çıkmaz ayın son çarşambası	Na święty nigdy	Hazreti hiç kimsenin gününde (isim gününde)
91.	1. Deliksiz uyku// Deliksiz bir uyku çekmek 2. Kalıp gibi uyumak (yatmak)	Spać jak zabity	Ölü gibi uyumak
92.	1. Demir leblebi 2. Çetin ceviz	Trudny orzech do zgryzienia	Isırmak için fazla sert ceviz (sert çerez /yemiş gibi)
93.	Dereyi görmeden paçaları sıvamak	1. Nie dziel skóry na niedźwiedziu . 2. Nie mów hop zanim nie podskoczysz.	1. Ayı postunu (ayıyı öldürmeden) paylaşmaya kalkışma. 2. Atlamadan önce hop deme.
94.	Dış kapının mandalı	Dziesiąta woda po kisielu	Kisiel (su muhallebisi) kabının onuncu (bulaşık yıkama) suyu
95.	Dilini yutmak	Zapomnieć języka w gębie	Ağzında dilini unutmak
96.	Donup kalmak	Zamienić się w słup soli	Tuz direğine (sütununa) dönüşmek

	Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
97.	Dünya evine girmek	Wstąpić w związek małżeński	Evliliğe girmek
98.	El ele vermek (biriyle)	Robić coś wspólnymi siłami, ręka w rękę	Ortak güçlerini kullanarak, el ele bir şey yapmak
99.	Elinden geleni yapmak	Robić wszystko, co w (czyjejs) mocy	Yapabildiğinin en iyisini yapmak
100.	Elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak (vurmamak)	Leżec i pachniec	Yatmak ve güzel (mis gibi) kokmak
101.	Gösterime girmek	Wchodzić na ekrany	Ekranlara girmek
102.	Göz boyamak	Zamydlić oczy//Mydlić (zamydlić) komuś oczy	Gözleri sabunlamak
103.	Göz göze gelmek (biriyle)	Stanąć oko w oko	Göz göze (karşı) durmak
104.	Göz gözü görmemek	(ciemno) Choć oko wykol	Göz oyulmuşçasına karanlık (o kadar karanlık ki gözü çıkart)
105.	Göz kararı	Na oko	Göze göre
106.	Göz kulak olmak (birine, bir şeye)	Dbac jak o żrenicę własnego oka	Kendi göz bebeğiymiş gibi (özen göstermek)
107.	İki eli (kızıl) kanda olsa	Choćby sie waliło i paliło	Her şey yanıyor ve yıkılıyorsa bile (Yıkılsa da yansa da)
108.	İki karpuzu bir koltuğa sığdırmak	Chwytać (łapać, trzymać itp.) dwie sroki (kilka srok) za ogon.	İki (birkaç) saksacağı kuyruğundan tutmak, yakalamak
109.	İş başa düşmek	Wszystko na mojej głowie	Her şey benim başımda
110.	Jeton geç düşmek	Opóźniony zapłon	Geç (gecikmeli) ateşlenme (araba motorunda kontağı çevirdikten sonra)
111.	Kafa ütölemek	Wiercić dziurę w brzuchu.	Karnında delik açmak
112.	Karman çorman	Bez ładu i składu	Düzensiz ve karışık
113.	Karnı zil çalmak	Kiszki (komuś) marsza grają.	(Birinin) bağırsakları marş çalıyor
114.	1. Keçi inadı (Keçi gibi inatçı)//Keçilik etmek 2. İnadım inat olmak	Uparty jak osioł.	Eşek gibi inatçı

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
115. Kel alaka	Co ma piernik do wiatraka?	Zencefilli (baharatlı) çörekle değirmen arasında ne alaka var?
116. Kılı kırk yarmak	Dzielić włos na czworo	Kılı dörde bölmek
117. Kraldan çok (fazla) kralcı olmak	Być bardziej papieskim, niż (sam) papież	Papadan çok papacı olmak
118. (Birine) kucak (kucağını) açmak	Przyjmować (kogoś) z otwartymi ramionami	(Birini) kolları açık karşılamak
119. Kulak arkası (ardı) etmek//Kulak arkasına (ardına) atmak	Być głuchym na coś	Bir şeye sağır olmak
120. Kulak kabartmak	Nastawić ucha	Kulak uzatmak
121. Leyleği havada (ayakta) görmek	Żyć na walizkach	Valizlerin üstünde yaşamak
122. (Bir şeyi) Masaya yatırmak	Wziąć/Brać coś na tapetę	Duvar kâğıdına çıkarmak
123. Öküz trene bakar gibi bakmak (bir şeye)	1. Patrzy jak sroka w gnat 2. Patrzy jak cielę na malowane wrota	1. Saksâğan kuşunun kemiğe baktığı gibi bakmak 2. Buzağının boyalı kapıya baktığı gibi bakmak
124. Önünü ardını düşünmemek	Pomyśl dwa razy zanim coś zrobisz.	Bir şeyi yapmadan önce iki kez düşün
125. Pat diye	1. Bez ogródek 2. Prosto z mostu 3. Bez owijania w bawełnę 4. wyłożyć kawę na ławę	1. Bahçeden dolaşmadan direk girmek 2. Direk köprüden 3. Pamuğa sarmadan 4. Kahveyi masaya koymak
126. Rafa kaldırmak (koymak)	Odłożyć (coś) ad acta	Bir şeyi dosyaya koymak
127. Sabrı kalmamak (taşmak, tükenmek)	Stracić cierpliwość	Sabrımı kaybetmek
128. Sudan ucuz	Tani jak barszcz	Barszcztan (çorbadan) ucuz
129. Suya düşmek (bir iş)	1. Wziąć w łeb 2. Spalić na panewce	1. Kafadan vurulmak 2. Falya tavaında yanmak
130. Tadı damağında kalmak (Bir şeyin)	Niebo w gębie	Ağzında cennet

Türkçe	Lehçe	Türkçe Çevirisi
131. Tereciye tere satmak	Nie ucz ojca dzieci robić.	Babaya çocuk yapmasını öğretme.
132. Tüyleri diken diken olmak (ya da ürpermek)	Włosy stają dęba	Saçları şaha kalkmak
133. Yan gözle (bakmak)	Patrzyć (na kogoś) krzywym okiem	Eğri gözle bakmak
134. Yangına körükle gitmek	Dolewać oliwę do ognia	Ateşe yağ dökmek
135. Yaprak gibi titremek	Trząść się jak galareta/ osika	Jöle/ titrek kavak gibi titremek
136. Yarım akıllı	Połgłówek	Kafası yarım (yarım kafalı)
137. Yere bakan yürek yakan	Cicha woda	Sessiz su
138. Yerinde saymak	Dreptać w miejscu	Kısa adımlarla yerinde yürümek
139. Yukarı tükürse bıyık, aşağı tükürse sakal	Znaleźć się między młotem a kowadłem	Çekiç ile örs arasında kalmak
140. Yüz verince (bulunca) astar istemek	Daj komuś palec, a weźmie całą rękę.	Birine bir parmağını ver, o bütün elini kapar.